

Lietuvos Respublikos Prezidentui

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrui

Lietuvos Respublikos kariuomenės vadui

Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui

REZOLIUCIJA

DĖL VISUOTINĖS KARO TARNYBOS IR KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS STIPRINIMO LIETUVOJE

LiJOT Asamblėja Nr. 57, 2023 m. balandžio 22–23 d.

Druskininkai

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT) – didžiausia skėtinė nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, šiuo metu vienijanti 63 nacionalines jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas, reaguodama į dabartinę geopolitinę situaciją, nusikalstamą Rusijos Federacijos karo eskalaciją ir plataus masto invaziją į Ukrainos Respublikos teritoriją, racionaliai vertindama galimas grėsmes Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, valstybės teritoriniam integralumui ir konstitucinei sąrangai, šiame dokumente išreiškia savo nuomonę dėl visuotinės pradinės privalomosios karo tarnybos. Šis dokumentas sudarytas iš keturių atskirų dalių, kuriose LiJOT teikia savo siūlymus ir priemones, kurių visuma turėtų prisidėti prie tinkamo pasirengimo visuotinei krašto gynybai.

Pirmoje dokumento dalyje LiJOT išreiškia savo nuomonę visuotinio šaukimo atžvilgiu; antroje dalyje LiJOT dalinasi savo susirūpinimu dėl galimybės privalomą pradinę karo prievolę atlikti studentams jiems vis dar studijuojant; trečioje dalyje LiJOT plėtoja jau egzistuojančią poziciją dėl alternatyvios tarnybos tobulinimo.

LiJOT yra įsitikinusi, kad šių priemonių visuma yra reikalinga, siekiant atliepti dabartinio jaunimo lūkesčius, siekiant sudaryti geriausias įmanomas sąlygas tarnybai Lietuvos kariuomenėje, tuo pat metu stiprinant Lietuvos Respublikos gynybinius pajėgumus.

I. Visuotinė privalomoji pradinė karo tarnyba

Nuo 2015 m. Lietuvos Respublikoje, reaguojant į Rusijos Federacijos neteisėtą Krymo okupaciją ir pradėtą karą prieš Ukrainos Respubliką, buvo pasirinkta sugrąžinti privalomąją pradinę karo tarnybą – viešojoje erdvėje šis sprendimas buvo pramintas šauktinių reforma. Per šį laikotarpį privalomąją pradinę karo tarnybą per metus apytiksliai atlieka apie 3 500 žmonių. Sprendimas sugrąžinti šaukimo pagrindu sudaromą aktyvųjų rezervą buvo savalaikis – reakcija į Rusijos Federacijos agresiją buvo pamatuota ir savalaikė.

Vis dėlto esame įsitikinę, kad šiuo metu šauktinių pagrindu sudaromas Lietuvos Respublikos kariuomenės aktyvusis rezervas nebeatitinka šių dienų realijų. Svarbu atkreipti dėmesį ir į demografinę situaciją bei natūraliai didinamą šauktinių skaičių, kadangi iki 2027 metų bus pasiekta riba, kai bus pašaukti visi galintys atlikti privalomąją karo tarnybą.

LiJOT pasisako už visuotinės privalomosios pradinės karo tarnybos įvedimą Lietuvos Respublikoje. LiJOT vertinimu, objektyviai sąžiningiausia sistema – kiekvieno pilnamečio piliečio privalomai atliekama tarnyba Lietuvos Respublikos kariuomenėje. Dabartinėje sistemoje galioja loterijos principas – ne kiekvienas jaunas žmogus, kuris yra pilnametis, nestudijuoja aukštosiose mokyklose arba nesimoko bendrojo ugdymo ir (ar) profesinio mokymo įstaigose yra įpareigojamas atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą. Tokiu būdu tarp jaunų žmonių patirčių atsiranda nelygybė: tai jaunas žmones veikia dvejopai – viena vertus, tarnyba kariuomenėje traktuojama kaip problema, kaip iššūkis, kuris gali sustabdyti jauną žmogų karjeros kelyje, o ne kaip pasirinkimas, kuris galėtų būti apsvarstomas, kaip reali alternatyva.

Užtikrinus tinkamą infrastruktūrą ir galimybes tarnauti kiekvienam jaunam žmogui Lietuvos Respublikos kariuomenėje, atlikti visuotinę privalomąją pradinę karo tarnybą turėtų būti šaukiami visi jauni žmonės nuo 18 metų. Remiantis 2021 m. Krašto apsaugos ministerijos Visuotinės karo prievolės galimybių vertinimo studijos išvadomis: „Nuosekliai augant pradinį karinį parengtumą įgijusių piliečių skaičiui, stiprėtų ne tik kariuomenės rezervas, bet ir būtų ugdomas jaunuolių pilietiškumas ir patriotizmas, toliau stiprėtų visuomenės ir kariuomenės ryšys – garantas sėkmingai telkiant piliečius gynybai ir pilietiniam pasipriešinimui.“

LiJOT palaiko nuomonę, kad privalomąją pradinę karo tarnybą turėtų atlikti visi nepaisant lyties – kiekvienas jaunas žmogus turi ir gali prisidėti prie krašto apsaugos. LiJOT skatina remtis Izraelio taikoma gerąja praktika, kuri nurodo, kad visuotinė privalomoji karo tarnyba visiems,

nepaisant lyties, turėtų būti organizuojama tokiu būdu, kuris užtikrintų efektyvią, skaitlingą ir gerai pasirengusią kariuomenę atremti išorės grėsmes per pašauktųjų specializaciją pagal žmogaus sugebėjimą pasiekti nustatytus bendrus normatyvus.

Remiantis Krašto apsaugos ministerijos atstovų teigimu, apie 50 proc. jaunų žmonių nėra tinkami tarnybai. LIJOT mano, kad reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad kai kurie žmonės, kurie norėtų atlikti privalomąją karinę tarnybą, nebegali to padaryti dėl fizinės ar psichikos sveikatos sutrikimų, todėl yra būtina plėsti ir alternatyviosios tarnybos modelį. Esame įsitikinę, kad kiekvienas žmogus, kuris nori atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, turėtų galėti ją padaryti pareigose, kuriose jis galėtų tinkamai įgyvendinti priskirtas funkcijas ir užduotis ir tokiu būdu prisidėti prie pasirengimo krašto gynybai.

Įvertindami, kad visuotinė pradinė privalomoji karo tarnyba padidintų Lietuvos gynybos pajėgumus ir tai, kad visuotinis šaukimas suteiktų didesnes galimybes priešintis agresoriui platesniu mastu ir būti pasiruošusiems reaguoti į bet kokią grėsmę, kuri galėtų kilti ginkluoto konflikto ar karo metu, LIJOT siūlo:

- Už šalies saugumą atsakinga ne tik Lietuvos kariuomenė ir sąjungininkai, bet ir visi piliečiai. Todėl visi šalies gyventojai skirtingomis formomis turi būti įtraukiami į krašto gynybą. Siūlome gerinti visuomenės supažindinimą su neginkluoto pilietinio pasipriešinimo būdais ir formomis bei gerinti piliečių įtraukimo sąlygas į ginkluotą ir neginkluotą pasipriešinimą;
- Atsisakyti loterijos principo šaukiant jaunos žmones atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą ir įvesti visuotinio šaukimo principą;
- Visuotinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikti turėtų visi, nepriklausomai nuo lyties. Visoms lytims turi būti užtikrintos vienodos sąlygos atlikti tarnybą, bet atsižvelgiant į vyrų ir moterų galimybes įgyvendinti priskirtas užduotis ir funkcijas, visuotinis vyrų ir moterų rengimas privalo būti specializuotas ir užtikrinantis kaip įmanoma didesnę efektyvumą ir pritaikomumą realioms karo sąlygoms;
- Pasisakome už finansavimo krašto gynybai didinimą iki 3 proc. nuo bendrojo vidaus produkto, suprasdami, kad norint gerinti ir plėsti krašto apsaugos infrastruktūrą yra reikalingi papildomi finansai, pažymėdami, kad palaikome nuoseklų infrastruktūros vystymą tiek gynybos pajėgumams didinti, tiek ir užtikrinti teorinių žinių plėtrą visuomenėje, ypatingą dėmesį skiriant ir alternatyvios tarnybos infrastruktūros tobulinimui;

- Asmenims, kurie dėl medicininės patikros metu nustatytų sveikatos sutrikimų negali atlikti privalomosios pradinės karo tarnybos konvenciniais būdais, turi būti sudarytos galimybės atlikti privalomajai pradinei karo tarnybai atitinkančią tarnybą Lietuvos kariuomenėje, atsižvelgiant į kiekvieno žmogaus individualią situaciją ir jo galimybes prisidėti prie visuotinės krašto gynybos.

II. Studentų šaukimas

LiJOT neigiamai vertina galimybę privalomąją karo tarnybą atlikti ir studentams, kurie vis dar studijuoja aukštosiose arba profesinio mokymo mokyklose. Principas, kad studentas būtų sąlygotas priverstinai pasirinkti tarp savanoriškos tarnybos, Krašto apsaugos savanorių pajėgų (toliau – KASP) ar Jaunesniųjų karininkų vadų mokymų (toliau – JKVM), yra ydingas. Pastebima rizika, kad jauni žmonės, studijuojantys aukštosiose arba profesinio mokymo mokyklose ir pačios ugdymo institucijos susidurtų su situacija, kuomet yra sutrikdomas akademinis procesas: studentai būtų verčiami palikti mokslus ir atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą – tai gali sutrikdyti jų akademinį siekius, vėliau gali būti prarasta motyvacija grįžti į studijas. Studentai prarastų laiką ir galimybes tobulinti savo žinias ir įgūdžius nenutrūkstamame ugdymo procese.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad naujausiuose siūlymuose yra kalbama tik apie vyrus – vadinasi, galėtų išsivystyti situacija, kurioje atsiranda terpė diskriminacijai lyties pagrindu: atveju, kai būtų šaukiami tik vyrai, moterys studijas galėtų užbaigti be tarpų, per greitesnį laiką ir daug paprasčiau, nuosekliai studijuojant kiekviename kurse. Ši problema būtų itin opi atveju, kai studentai, kurie būtų pašaukti atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, nebegalėtų tapti KASP ar JKVM dalimi ir būtų priversti imti akademinės atostogas, stabdyti studijas tam, kad galėtų atlikti pareigą Tėvynei. Taip pat manome, kad JKVM modelis, pagal kurį tarnauti gali tik aukštųjų mokyklų studentai ir absolventai, yra neteisingas ir diskriminuojantis – nepriklausomai nuo to, ar asmuo yra įgijęs aukštąjį išsilavinimą, ar ne, jam turėtų būti suteikiamos galimybės prisidėti prie ginkluotųjų pajėgų rengimo ir valstybės gynybos ir prisijungiant prie JKVM. Taip pat manome, kad prie JKVM turėtų būti sudarytos galimybės prisijungti ir nuolatinę privalomąją karo tarnybą atlikusiems asmenims.

- LiJOT nepalaiko siekio stiprinti aktyvųjų rezervą privalomai įpareigojant pasirinkti studentus, kurie vis dar studijuoja aukštosiose arba profesinio mokymo mokyklose – tokia praktika neegzistuoja jokiaje valstybėje;

- LiJOT ragina sprendimų priėmėjus aktyviau konsultuotis su jaunimo organizacijų atstovais ir su jaunu, kai yra kalbama apie procesus, kurie tiesiogiai gali paveikti jų kasdienybę, ne tik suteikiant erdvę pasidalinti savo nuogąstavimais, bet ir užtikrinant, kad jaunų žmonių ekspertizė ir išvalgos galėtų būti pritaikytos praktikoje formatuose, kuriuose yra priimami sprendimai;
- LiJOT mano, kad svarstant apie visuotinio šaukimo reformos įgyvendinimą praktikoje, yra būtina persvarstyti ir prie naujų pokyčių pritaikyti esamas alternatyvas privalomajai pradinei karo tarnybai.

III. Alternatyvi tarnyba

Remiantis Europos žmogaus teisių konvencija (toliau – EŽTK), kiekvienoje valstybėje, kuri ratifikavusi EŽTK, turi būti užtikrinta galimybė ir erdvė žmonėms, kurie atsisako tarnauti dėl religinių ar pacifistinių įsitikinimų, atlikti tarnybą su karo pramone visiškai nesusijusiose organizacijose ir (ar) įstaigose. Šiuo metu Lietuvoje neturime pakankamai viešai prieinamos informacijos apie galimybę atlikti tarnybą alternatyviomis priemonėmis. Pavyzdžiui, Suomijoje yra įsteigtas atskiras pilietinės tarnybos centras, kuris ir prisideda prie viešinimo apie alternatyvią tarnybą ir apie galimybes ją atlikti skirtingose organizacijose ar institucijose.

- Siūlome plėsti galimybę atlikti alternatyvią tarnybą tobulinant infrastruktūrą, informacijos apie alternatyvią karo tarnybą viešinimą ir plečiant organizacijų, kuriose būtų galima atlikti alternatyvią tarnybą, spektrą;
- Atliekantys alternatyvią tarnybą piliečiai privalo būti supažindinami su pagrindiniais krašto apsaugos sistemos principais, kurie yra pritaikyti alternatyviai tarnybai, bei informuojami apie savo vietą valstybės gynyboje karo metu.

LiJOT Prezidentas

Domantas Katelė